

Stichting DUPAN
Bronland 12-D
Campus Universiteit Wageningen

Postbus 249
6700 AE Wageningen
info@dupan.nl

Verschijnt 4 x per jaar
Jaargang 13

Op 1 juni 2010 sloegen de verenigingen van de palingkwekers, -handelaren en -vissers de handen ineen om de paling in Nederland te helpen. Zij richtten de Stichting DUPAN op. In datzelfde jaar ontstond het Duurzaam Paling Fonds, in 2017 opgevolgd door het Europese Eel Stewardship Fund. DUPAN hanteerde van meet af aan het motto: samenwerken aan een duurzame palingsector. Daarover berichten we graag in het DUPAN-Journaal.

www.dupan.nl

DG Donné Slangen (l) en Albert Jan Maat zetten een emmer met 2500 glasaaltjes uit.

2 miljoen jonge palingen uitgezet in de Randmeren

In de Randmeren werden op 10 maart zo'n twee miljoen jonge palingen uitgezet. De jonge palingen, ook wel glasaal genoemd, waren afkomstig uit de Franse Atlantische riviermondingen, waar ze in deze tijd van het jaar massaal voorkomen. In Nederland zijn er juist te weinig jonge palingen. De overheid hanteert daarom sinds 2009 een Aalherstelplan en zet in dat kader jaarlijks een hoeveelheid glasaal uit om de palingstand te vergroten.

In Spakenburg nam de PU 3 van Gerard Heimensen zo'n 400.000 glasaaltjes aan boord. Onder toezien oog van onder anderen directeur-generaal Natuur en Visserij van het ministerie van LNV Donné Slangen en twee wethouders

van de gemeente Bunschoten-Spakenburg, werden de glasaaltjes in de randmeren uitgezet.

De overige 1,6 miljoen glasaaltjes werden vanuit Huizen, Harderwijk en Elburg uitgezet. Dezelfde dag werden er door een aantal binnenvissers ook nog eens 115.000 glasaaltjes uitgezet in de Flevopolders, Weerribben, Westeinder Plassen en Vinkeveense Plassen. Deze extra hoeveelheid glasaal werd door die vissers zelf betaald.

Specialistisch karwei

De uitgezette glasaal was afkomstig uit riviermondingen in Frankrijk, waar ze zich massaal ophopen. Met een speciaal geconditioneerd transport zijn ze van daaruit naar Neder-

Visser Paul Boersma en projectleider Magnus van der Meer bemonsteren de glasaal.

land gebracht. De volledig doorzichtige mini-palingen zijn 7 cm lang, ongeveer 0,3 gram en uiterst kwetsbaar. Daarom wordt de uitzet met veel zorgvuldigheid uitgevoerd door een team van specialisten en beroepsvissers uit de palingsector.

Hoopvol gestemd

In heel Europa is vanaf 2007 de Aalverordening van kracht. Door glasaal uit te zetten wordt de palingstand vergroot en komen er uiteindelijk weer meer jongen. Dankzij goed beheer van natuur en visserij én door het herstellen van de natuurlijke routes voor intrek van jonge paling, is er goede hoop dat de lichte stijging van glasaal vanaf 2011, zich in de komende jaren voortzet.

Oplossing voor de glasaal

Glasalen worden geboren voor de Mexicaanse kust, in de Sargassozee. Via de Golfstroom worden ze meegevoerd naar – voor het overgrote deel – de Franse kust. Van daaruit trekken ze massaal via de riviermondingen het zoete water in. De kustbeschermingen belemmeren dat echter. Daarom stellen wetenschappers ieder jaar een beperkt quotum vast

(ongeveer 5% van het totaal)) voor de hoeveelheid glasaal die mag worden opgevangen en elders in Europa uitgezet. Op die manier kan een groter deel opgroeien in zoetwater, ook in landen waar de glasaal door belemmeringen vrijwel niet kan komen, zoals in Nederland het geval is.

Gezonde gebieden met vrije uittrek naar zee

Er werd in totaal rond de 800 kilo glasaal uitgezet, ongeveer 2 miljoen stuks jonge palingen. Dit voorjaar worden er

nog op verschillende plaatsen in Nederland jonge palingen uitgezet in door de overheid geselecteerde, geschikte gebieden. Wanneer de glasalen tot volwassen palingen (schieralen) zijn uitgegroeid, kunnen ze vanuit die gebieden vrijuit naar de Atlantische Oceaan zwemmen, om in de Sargassozee weer voor nageslacht te zorgen. De uitzet is een onderdeel van het Nederlandse Aalbeheer en vindt plaats sinds 2010. Het aalbeheer is gericht op herstel van de palingstand. Na decennia van achteruitgang neemt de hoeveelheid glasaal aan de Europese kusten sinds 2011 licht toe (ICES-rapport 2021).

Verantwoording

Deze uitzet is mede mogelijk gemaakt door het Ministerie van LNV. Voor de aankoop van glas- en pootaal is steun verleend vanuit het Europees Maritiem, Visserij en Aquacultuur Fonds (EMVAF). Het doel is om zodoende de uittrek van schieraal (volwassen palingen) te verhogen, conform de doelstellingen uit de Europese Aalverordening en de nationale implementatie daarvan via het Nederlandse Aalherstelplan.

Het project is medegefinancierd door het Eel Stewardship Fund (ESF®) en gecoördineerd door Stichting DUPAN.

Europese Unie,
Europees Fonds
voor Maritieme zaken
en Visserij

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

‘Paling Over De Dijk’ blijkt effectief bij migratiebarrières

Sinds 2012 wordt elk jaar het PODD (Paling-Over-De-Dijk)-programma uitgevoerd. Voor het project bij de waterkrachtcentrale van Vattenfall in Maurik was het een tienjarig jubileum en de langste reeks ononderbroken systematische schieraal-monitoring in Nederland. Afgelopen jaar zijn er PODD-projecten uitgevoerd bij vijf gemalen, drie waterkrachtcentrales en één afgesloten gebied. Warm en droog weer zorgden op veel plekken voor een lastige start. Begin december, na afronding van alle projecten, bleek dan ook dat er op een aantal plaatsen veel minder was overgezet dan andere jaren. Vooral bij de Vinkeveenseplassen vielen de resultaten tegen. Maar bij de Waterkrachtcentrale van Maurik en in het Markiezaatsmeer werden juist records geboekt. Daar werd 10,7 ton schieraal over de dijk gezet (9196 stuks). Overall genomen, gaat 2022 de boeken in als een goed PODD-jaar.

Het programma PODD krijgt soms de kritiek dat geen structurele oplossing is. Het blijkt echter op sommige locaties dusdanig effectief, dat het de sterfte van schieraal wel degelijk kan reduceren tot niveaus die aan normen voor ‘duurzaam beheer’ voldoen. Zo hebben de recordaantallen in 2022 de geschatte schieraalsterfte bij Maurik teruggebracht tot ruim onder de 5%. Hoewel op een aantal locaties het voorlopig nodig blijft om aanvullende maatregelen te nemen, heeft PODD inmiddels wel bewezen de schieraalsterfte flink te kunnen verlagen.

De moeizame start van seizoen 2022

Door het droge weer kwamen veel gemalen vorige herfst nauwelijks in actie. Bovendien was

er sprake van zeer warm weer en was de hoge watertemperatuur een flinke aanslag op de conditie van de paling. Rondom de Vinkeveenseplassen startte PODD op aandringen van de vissers en de waterbeheerder pas half september, een maand later dan normaal. Ook in Friesland, bij de gemalen van Tzum en Hitzum, werd pas op 22 september begonnen. Daardoor werd in deze gebieden de grootste scheiraaltrek gemist. Zoals viel te verwachten, kwamen bij alle gemalen de aantallen onder het meerjarig gemiddelde uit.

Onverklaarbare situatie Vinkeveenseplassen

Toch was het, ook tegen die achtergrond, moeilijk te accepteren dat rondom de Vinkeveenseplassen het project bij de gemalen De Ruiter en Pondschoekersluis slechts 28 schieralen (33 kilo) opleverde. Met nauwelijks 10% van de verwachting, was dit het laagste resultaat ooit. Ook opmerkelijk was dat het gemiddelde gewicht van de schieraal bij De Ruiter veel minder was: van tegen de 2 kilo per stuk in voorgaande jaren tot minder dan 1,2 kilo nu. Voor zowel de lage aantallen als het lagere gewicht is geen goede verklaring te geven. Wellicht dat dit jaar weer normale resultaten oplevert, maar bij paling is helaas niets zeker. De toekomst van het aalbeheer in de Vinkeveenseplassen lijkt veelbelovend. Waterbeheerder Waternet gaat het gemaal dit jaar van nieuwe, visvriendelijke pompen voorzien en dan is vanaf 2024 de tijdelijke maatregel PODD niet meer nodig. Schieralen, maar aan de sterftecijfers van de verschillende en dus ook niet-visserij-oorzaken, is een bevredigend antwoord op ons pleidooi dat we al ruim tien jaar houden.”

Alphen

Record op het Markiezaatsmeer

In het afgesloten Markiezaatsmeer is geen gemaal aanwezig en is er alleen bij uitzonderlijk nat weer afvoer van overtollig water via een stuwte. Op dit water ontbreekt de stroming die nodig is om schieraal de route naar zee te wijzen. De aal verzamelt zich daardoor over het algemeen niet op een specifieke plek, waardoor de Podd-visserij minder gericht is en meer moeite kost. Maar eind oktober werd hier het beste resultaat in tientallen jaren behaald. Visser Peter Kooistra en medewerkers van Het Brabants Landschap zetten op 28 oktober maar liefst 584 kilo schieraal over de dijk, het dubbele van wat er normaal in een heel seizoen wordt gedaan!

Het onverwacht hoge resultaat in het Markiezaatsmeer compenseerde als het ware voor de mindere opbrengsten in de polders: in totaal werd er met 1323 kilo vrijwel hetzelfde resultaat behaald als in 2021. En in aantallen (2877 stuks) was dit zelfs meer dan 25% hoger.

Waterkrachtcentrale Maurik: tienjarig jubileum én record

De twee belangrijkste Podd-locaties zijn de migratieknelpunten bij de stuwen met waterkrachtcentrales in Maurik en Alphen. In opdracht van Vattenfall worden daar sinds respectievelijk 2013 en 2014 Podd-projecten uitgevoerd. In Maurik was 2022 een 10-jarig jubileum met recordaantallen: er werden daar maar liefst 4805 schieralen over de dijk gezet met een totaal gewicht van 6906 kilo. In het eerste jaar werd hier 1169 kilo schieraal over de dijk gezet en de aantallen stegen daarna geleidelijk. In 10 jaar tijd werd bij Maurik is 39,7 ton schieraal over de dijk gezet en daarmee is dit de grootste Podd-locatie van Nederland.

Bij de waterkrachtcentrale in de Maas bij Alphen werd 2173 kilo schieraal over de dijk gezet, een paar honderd kilo boven het meerjarig gemiddelde van 1976 kilo.

Voor het eerst bij waterkrachtcentrale Linne

Bij de waterkrachtcentrale van RWE in het stuwcomplex in de Maas bij Linne werd voor het eerst een Podd-project uitgevoerd voor de waterkrachtcentrale van. De schieraal werd benedenstrooms van Alphen weer in de Maas uitgezet om ze een vrije uittrek naar zee te kunnen garanderen. Omdat er in de Maas al heel lang geen commerciële palingvisserij meer is, moest de visserijmethodiek hier "opnieuw worden uitgevonden". Vooraf was er overleg met de sportvissers van Federatie Limburg, Rijkswaterstaat Zuid, het Nautisch Centrum in Roermond en de beheerder van de RWE centrale. Die afstemming was nodig omdat op deze prachtige locatie sprake is van behoorlijk wat medegebruik, waaronder sportvisserij langs de oevers. Dankzij de goede samenwerking van vissers Theo van der Zanden, Bram van Wijk en Jan Willem Kroon, met controleur Piet Knoben van Federatie Limburg, de BOA's van RWS en de WKC-beheerder, is het project soepel verlopen.

De resultaten in Linne waren matig, met 341 kilo of 226 stuks in totaal. De verwachting is wel, dat net als op andere Podd locaties, het resultaat in het tweede jaar toeneemt. En elke schieraal die in Linne over de dijk wordt gezet wordt niet voorbij één, maar voorbij twee migratieknelpunten geleid (zowel Linne als Alphen). Podd is daardoor een bijzonder efficiënte manier om schieraalsterfte in dit stroomgebied te verminderen.

Veel bijvangst van meerval in Linne

Podd levert over het algemeen weinig bijvangsten op. In de benedenrivieren vormt de bijvangst van wolhandkrab de uitzondering op die regel. Verder stroomopwaarts, in Linne, was de bijvangst van wolhandkrab heel beperkt. Maar in augustus en september was daar de bijvangst van meerval juist schrikbarend hoog: in totaal werden er 245

meervallen gevangen! De meeste waren vrij klein, met een lengte tussen de 20 en 60 cm. De ervaringen bij Alphen en Maurik leren echter, dat meervallen in Nederland kunnen doorgroeien tot meer dan twee meter. Op termijn zou het grote aantal meervallen in Linne een grote impact kunnen hebben op de visstand, ook die van schieraal.

Bijdrage PODD aan meer uittrek van schieraal

Het PODD-programma richt zich op belangrijke migratieknelpunten. Locaties waar grote aantallen schieralen zodanige beschadigingen kunnen oplopen, dat ze de paaigronden in de Sargassozee niet meer kunnen bereiken. In een afgesloten gebied als het Markiezaatsmeer is PODD 100% effectief, omdat geen schieraal uit dat gebied de Sargassozee zonder hulp nooit zou bereiken. In polders zonder visvriendelijke pompen wordt een aanzienlijk deel van de passerende schieraal beschadigd. Daar is PODD meestal voor 50% effectief. Bijvoorbeeld: bij gemaal Leemans kon in 2022 384 kilo schieraal richting Sargassozee vertrekken. Zonder PODD zou dat rond de 206 kilo zijn geweest. Er is dus 178 kilo extra schieraal uitgetrokken dankzij PODD.

Zonder maatregelen is de sterfte van schieraal bij een stuwcomplex in een rivier 15 tot 17%. Door Rijkswaterstaat is een doelstelling geformuleerd voor schieraalmigratie: in een stroomgebied mag niet meer dan 10% van de trekkende schieraal sterven. De afgelopen jaren hebben onderzoekers voor Vattenfall en RWE dan ook uitgebreid gekeken hoe schieralen stuwen in de rivier passeren en hoe met aangepast beheer en PODD de sterfte tot onder de 10% kan worden gebracht.

In Maurik wordt door PODD zoveel schieraal voorbij de centrale geholpen, dat hier zonder verdere

maatregelen de sterfte onder de vereiste 10% blijft. In 2022 werd bij Maurik ongeveer 79% van het aanbod van schieraal door middel van PODD onbeschadigd voorbij het stuwcomplex geholpen. Met een geschat aanbod van ongeveer 9000 kilo schieraal, is er dan ongeveer 2000 kilo schieraal door deze WKC gegaan. Daarvan zijn er dan ongeveer 300 kilo zodanig beschadigd, dat ze niet meer verder konden. Daarmee is de sterfte op die plek ruim onder de 5%. En dat is een resultaat om trots op te zijn.

Voor de Maas ligt er nog wel een uitdaging: de hoeveelheden zijn daar minder dan bij Maurik. En de Maas heeft niet één maar twee stuwcomplexen met een WKC. PODD mag dan geen oplossing zijn voor alle problemen met de palingstand, maar het is wel duidelijk dat hiermee lokaal een structurele bijdrage kan worden geleverd aan het verbeteren van de schieraaluittrek.

Overzicht van de PODD vangsten in 2022

	kg	aantal	gram/stuk
Poldergemalen			
Leemans	384	488	787
De Ruiter	31	27	1.163
Pondskoekersluis	2	1	1.800
Spiegel polder	67	78	859
Tzum	120	179	669
Hitzum	70	107	651
Afgesloten gebied			
Markiezaatsmeer	649	1997	325
WKC's			
Maurik	6906	4805	1.437
Alphen	2173	1288	1.687
Linne	341	226	1.509
	10.743	9.196	1.168

Samenwerking DUPAN met WMR en LNV

Het vaststellen van de exacte hoeveelheid paling in de natuur is een ingewikkeld, zo niet onmogelijk karwei. Tal van monitoringen moeten meer inzicht geven. Maar al te vaak is er discussie over de resultaten doordat de monitoringen sterk in opzet, doelsoort en monitoringstijdstip verschillen, maar ook doordat verschillende gebieden slecht met elkaar te vergelijken zijn. Het belang van betrouwbare uitkomsten is groot, want deze vormen de basis voor overheidsbeleid. In 2022 zijn er tussen DUPAN en het ministerie van LNV en WMR afspraken gemaakt over deze

monitoring, waarbij zowel de wetenschap als de sector betrokken zijn en beiden hun eigen ervaring en expertise inbrengen. Meer inzicht in elkaars werkzaamheden en in de keuzes die daarbij worden gemaakt zorgen voor een breder draagvlak voor aalbeheermaatregelen en meer inzicht in de ontwikkeling van de Nederlandse aalstand. Inmiddels is er samengewerkt aan de analyse van de belangrijkste schieraalknelpunten en staat er een project naar migratieknelpunten voor glasaal in de stijgers.

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Op Schiphol in beslag genomen glasaal vrijgelaten

Koffer met glasaal

De jonge gesmokkelde glasaaltjes die eind februari op Schiphol in beslag zijn genomen zijn vrijdag 3 maart weer vrijgelaten in de natuur. De douane nam op de luchthaven vier koffers met glasaal in beslag. Twee Maleisiërs die ze naar Azië probeerden te smokkelen, zijn gearresteerd. Experts van Stichting DUPAN ontfermden zich in samenwerking met de NVWA over de 170.000 jonge palingen. Nadat de glasaal was onderzocht, zijn ze vrijgelaten in de Randmeren, in de omgeving van Harderwijk.

Alex Koelewijn van DUPAN licht toe: “Glasaal is erg kwetsbaar en hoe sneller ze weer vrijgelaten worden, hoe beter dat voor de kleine visjes is. Maar voordat dat mag, moet men er zeker van zijn dat het inderdaad om Europese paling gaat en dat ze vrij van ziektes zijn. Toen de NVWA die vrijdagmiddag de glasaal had vrijgegeven, hebben we onze specialisten

direct aan het werk gezet om zoveel mogelijk palinkjes een overlevingskans te bieden.”

De smokkel van glasaal is een lucratieve ‘wildlife crime’. Jaarlijks halen koeriers uit Azië ze weg uit Europa om ze voor veel geld te verkopen aan kwekerijen in met name China. Paling staat echter op de Cites-lijst Appendix II en is export buiten de EU streng verboden, om de palingstand in Europa te beschermen. Stichting DUPAN werkt in internationaal verband samen met de Sustainable Eel Group (SEG) om deze smokkel te voorkomen. Onderzoeker Florian Stein ontving voor dat werk in december de “Partnership in Conservation”-award van de Interpol Wildlife Crime Working Group.

Koelewijn: “Het volledig uitbannen van de illegale handel lijkt haast onmogelijk. In China, waar de glasaal wordt opgekweekt tot palingen voor consumptie, biedt men vijf- tot tienmaal zoveel als in Europa en dat maakt de smokkel erg aantrekkelijk voor criminelen. Maar het Europese quotum is er niet voor niets. De palingconsumptie in Europa is streng gereguleerd om de palingstand te beschermen. Daarom is het goed dat douanebeambten alert zijn en deze stropers achter de tralies zetten.”

Sinds 2019 worden regelmatig smokkelbendes opgerold. Controle van de vangst en handel door middel van een gecertificeerde standaard voor de ‘chain of custody’, maakt legale glasaal overal traceerbaar waardoor illegale export wordt bemoeilijkt. Zo’n 90% van de gehele vangst en handel is inmiddels gecertificeerd.

Glasaal aan boord

Uitzet glasaal